

Циганенко В. В.

Національний фармацевтичний університет

РЕФЕРАТ-РЕЗЮМЕ В ПРАКТИЦІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-ФАРМАЦЕВТІВ

У статті розглядається проблема продукування вторинного тексту у вигляді реферату-резюме іноземними студентами-фармацевтами просунутого етапу навчання. Описується стан вивчення практики реферування в методиці викладання іноземної мови. Розглядаються форми роботи з першоджерелом при складанні реферату-резюме. Наводяться приклади синтаксичного оформлення елементів змісту в рефераті-резюме на рівні аналізу логіко-композиційної структури та смислової макроструктури і мовної мікроструктури першоджерела.

Багаторічний досвід реферативної діяльності з іноземними студентами-фармацевтами старших курсів представлений в низці наукових розвідок кафедри гуманітарних наук Національного фармацевтичного університету. З метою глибокого засвоєння послідовності учбових дій при вивченні та опрацюванні фармацевтичних текстів застосована стандартизована методика диференціального алгоритму читання при складанні реферату-резюме. Зокрема, увагу зосереджено на композиції аналізованого тексту наукової статті в періодичному виданні, організованій за типовими розділами: «Вступ», «Матеріали і методи», «Результати та обговорення», «Висновки».

Автором формулюється об'єкт, предмет і мета дослідження, стандартизована методика опрацювання типового за композицією фахового матеріалу та диференціальний алгоритм читання при складанні реферату-резюме. Окреслюються етапи роботи по формуванню відповідних вмінь і навичок реферування протягом дев'ятого та десятого змістовних модулів 3 курсу навчання. Особлива увага зосереджується на типовій моделі Плану-схеми реферату-резюме по науковій журнальній статті фармацевтичного змісту, на тлі якої складається майбутній складний номінативний план після повторного читання. Для відтворення тексту реферату-резюме наводиться типова система завдань російською мовою навчання.

У заключенні підкреслюється плідна користь навчального індикативного реферування у вигляді реферату-резюме як раціонального прийому обробки змісту першоджерел із власною системою тренувальних завдань для свідомого структурування та поступового викладу потрібної фахової інформації з використанням відповідних мовних кліше в групах іноземних студентів-фармацевтів.

Ключові слова: вторинний текст, першоджерело, стандартизована методика, диференціальний алгоритм читання, план-схема реферату-резюме, індикативне реферування.

Постановка проблеми. Іноземні студенти-фармацевти, які навчаються в Україні, отримують власну професію українською / російською мовами залежно від освітнього контракту. Тому їхнє опанування вибраною мовою навчання як іноземною передбачає інформаційно-аналітичну діяльність із професійно-орієнтованими матеріалами та продукування вторинних текстів, одним із яких на просунутому етапі стає реферат.

Оскільки методика обробки фармацевтично-спрямованих матеріалів для реферування іноземними студентами ще потребує доопрацювання, увага зосереджується на розгляді типових автентичних друкованих текстів з метою проглядово-ознайомчого читання, поглибленого сприйняття та обізнаного письмового відтворення, потріб-

ного за темою викладу у вторинному жанрі реферату-резюме.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Реферування є одним зі способів формування загальнонаукових професійних компетенцій, невід'ємною частиною усвідомленої роботи з інформацією для виділення в ній основних сутностей і значень. Це вторинний текст, побудований, за визначенням А. А. Вейзе, «на основі смислової компресії першоджерела з метою передачі його головного змісту», без елементів інтерпретації та оцінки, складений таким чином, щоб у споживача не виникло необхідності звертатися до первинного документа [1].

Практика реферування наукового тексту при навчанні іноземних мов досліджувалася в наукових

розвідках Н. І. Колесникової [2], М. С. Корнеєвої [3], І. Г. Проскуракової [4] та інших. Теорія створення вторинних текстів вивчалася в методиці викладання іноземної мови А. А. Вейзе [5], М. В. Вербицькою [6], О. І. Цибіною [7], М. І. Четверніною [8], Н. Л. Журбенко [9] та іншими.

Слід зазначити, що на основі реферативного читання структурується першоджерело і виділяється важлива інформація в основі вторинного тексту – реферату. Виконується основне завдання реферування – забезпечити адекватність оригіналу без його повторення, організувати семантичну відповідність у вторинному тексті. Виділені в першоджерелі ключові елементи, «сміслові віхи» об'єднуються у свідомості читаючого реципієнта в «цілісні розумові утворення», маніпулюючи якими він забезпечує складний аналітико-синтетичний процес розуміння авторського тексту, без чого не відбувається активного смислового перетворення інформації при реферуванні.

Одним зі засобів такої трансформації є фізичне стиснення тексту / компресія зі збереженням його функцій. У зв'язку з компресією змінюється синтаксичне оформлення вторинного тексту: на рівні логіко-композиційної суперструктури, смислової макроструктури і мовної мікроструктури першоджерела – абзацу, надфразового сполучення, речення. Як зазначає О. Л. Туницька, використовуються перифразування, згортання предикації, синонімічні заміни на лексичному та лексикограматичному рівнях, спрощення синтаксису речення та інше [10].

На кафедрі гуманітарних наук Національного фармацевтичного університету накопичений багаторічний досвід реферативної діяльності з іноземними студентами-фармацевтами старших курсів, який напрацьовувався низкою наукових розвідок [11–17]. Після планомірної роботи з вторинними текстами (складанням тез, анотацій, реферату-конспекту і реферату-огляду) на цьому етапі навчання доцільно перейти до найкоротшого аналізу наукового тексту по одному першоджерелу – реферату-резюме, який містить тільки основні положення в розвитку теми без додаткової інформації, не включає детальні результати і висновки дослідження.

Під час занять, а також при самостійному складанні реферату-резюме практикується *диференційний алгоритм читання* в роботі з неадаптованими науковими текстами фармакологічного змісту: в кожному абзаці виділяються *ключові слова*; визначається *тема* тексту, її *актуальність*; звертається увага на *композицію аналізованого тексту*

наукової статті в періодичному виданні за типовими розділами: «Вступ», «Матеріали і методи», «Результати та обговорення», «Висновки».

Постановка завдання. *Об'єктом* дослідження є процес створення реферату-резюме іноземними студентами 5 семестру навчання на матеріалі автентичного тексту наукової статті в періодичному фармацевтичному виданні.

Предмет дослідження – стандартизована методика складання монографічного реферату-резюме російською мовою навчання під час опрацювання типового за композицією фахового матеріалу в групах іноземних студентів-фармацевтів.

Мета дослідження – використання *диференційного алгоритму читання* при складанні реферату-резюме російською мовою на просунутому етапі навчання.

Виклад основного матеріалу. Попередня робота по формуванню вмінь і навичок реферування закладається в Національному фармацевтичному університеті на 1-2 курсах та продовжується на 3 курсі навчання, включаючи такі позиції: ознайомлення з композицією основних видів наукової літератури, визначення таких місць у тексті, де знаходиться найважливіша і нова інформація; вивчення основ реферування та розуміння його сутності; характеристика типів рефератів і вимог до них; практичне оволодіння схемою складання рефератів; демонстрація зразків рефератів.

Текстовий матеріал навчально-професійної сфери на 3 курсі навчання містить неадаптовані тексти з підручників і монографій, статті наукових і науково-популярних періодичних видань із фармації. Якщо за планом у дев'ятому змістовному модулі практикується ознайомчо-вивчаюче читання з навчально-професійної сфери спілкування, складання власного монологічного висловлювання на його основі, письмове повідомлення за прочитаним текстом з використанням синтаксичних засобів зв'язку для оформлення власної оцінки інформації, а також фінальне монологічне висловлювання на соціально-культурну / пов'язану зі спеціальністю тему, то в десятому змістовному модулі здійснюється проглядове читання текстів статей, наукових повідомлень із галузевих наукових або науково-популярних журналів з подальшим написанням реферату-резюме та підготовкою монологічного висловлювання на певну соціально-культурну або спеціальну тему, яка вивчалася.

Автор розглядає стандартну послідовність учбових дій при складанні реферату-резюме на матеріалі типового фармацевтичного тексту,

який аналізується відповідно до кожного розділу за композицією. За розділом наукової статті «Введення» формулюється *об'єкт* і *предмет* дослідження, даються характеристики і склад певних речовин як діючий комплекс препарату в конкретній лікарській формі та дозуванні. Згідно розділу «Матеріали і методи» вказується на методику проведення роботи з досліджуваними речовинами / препаратами з використанням прийнятих або авторських підходів: ці методики тільки називаються, без використання поширюючих коментарів. За розділом «Результати та обговорення» узагальнено відображаються отримані ефекти застосування досліджуваних речовин / препаратів у реальних пацієнтів стаціонару без описових характеристик, цифрових даних, таблиць, графіків і формул: наводиться тільки посилання на наявний у тексті ілюстративний матеріал. По розділу «Висновки» узагальнено перефразовуються в стислому обсязі і перераховуються в декількох номінативних реченнях досягнуті фармацевтичні пріоритети препарату вибору. На закінчення обов'язково вказується область застосування отриманих результатів.

Після попереднього читання з позначками олівцем у письмовій мові студентів відбуваються такі етапи: складається тезовий план по абзацах з опором на ключові слова у вигляді речень із предикацією; характеризуються проблеми, сукупність яких утворює проблематику тексту; за складеним планом моделюється текст реферату-резюме.

План-схема реферату-резюме по науковій журнальній статті фармацевтичного змісту:

I. **Вступ** (бібліографічний опис: автор/-и, назва, вихідні дані).

II. **Основна частина**

1. **Вступ**

а) тема статті (загальна тема першоджерела, фармацевтичний препарат вибору автора/-ів);

б) проблема (питання, яке розв'язує/-ють автор/-и за допомогою цього препарату; слід вказувати патології / хвороби, а не симптоми);

в) композиція (вказується кількість і найменування структурних частин першоджерела);

г) наявність ілюстративного матеріалу (ілюстрацій, малюнків, таблиць, графіків).

2. Основний зміст першоджерела

а) предмет та об'єкт дослідження (речовини, препарати для лікування хвороби/-об, про які йдеться в рефераті);

б) мета та методи проведення дослідження (авторська методика досліджень, назви статистичних методів досліджень, експериментальне запро-

вадження препарату вибору в стаціонарі, перелік проведених дослідів, вимірів);

в) результати дослідження (вказуються реальні результати, отримані при експериментальному застосуванні препарату вибору з посиланням на цифрові дані, таблиці).

III. **Висновок**

а) висновки (перераховуються укладення, оцінки, зроблені в роботі автором/-ами за отриманою ефективністю описаного препарату при певному лікуванні);

б) адресація (вказується практичне застосування прочитаної інформації, використання отриманих результатів у роботі фахівців медицини і фармації, а також при навчанні студентів профільних вишів).

Спираючись на подібну план-схему, студентам після повторного читання первинного тексту залишається наповнити її компоненти конкретним змістом із першоджерела та скласти номінативний складний план майбутнього монографічного реферату-резюме за обраною темою.

Для відтворення тексту реферату за планом нижче наведено систему завдань російською мовою навчання:

– по тексту первоисточника «...» сформулируйте фармацевтическую

тему вашего будущего реферата-резюме;

– в процессе чтения текста статьи выделите информацию, необходимую

в соответствии с *общим планом-схемой* изложения будущего реферата-резюме (см. выше);

– составьте *план-схему реферата-резюме по прочитанной статье* в

соответствии с его композицией в развитии выбранной темы. Будьте готовы описать эту композицию с помощью *соответствующих клише*;

– *во вступительной части реферата-резюме* запишите *исходные данные*

первоисточника (библиографию) в такой последовательности: Фамилия, И. О. автора/-ов. Название статьи / И. О. Фамилия автора/-ов // Название газеты (журнала). Год издания газеты (журнала). Номер газеты. Количество (интервал) страниц статьи;

– прочитайте *вступительную часть текста*. Во *введении реферата-*

резюме запишите *тему и проблему* с помощью соответствующих клише. Обратите внимание на *актуальность исследований автора/-ов статьи*, на *сокращения медицинских терминов, названия заболеваний, их аббревиатуры*, которые вы должны отразить вслед за первоисточником;

– опишите далее во *введении реферата-резюме композицию*

первоисточника с помощью соответствующих клише: назовите общее количество смысловых частей, из которых состоит анализируемый вами текст. Обратите внимание на наличие / отсутствие иллюстративного материала и *укажите количество иллюстраций, рисунков, таблиц, графиков;*

– в *основной части реферата-резюме* опишите последовательно с

помощью соответствующих клише *основные разделы текста: «Обоснование исследования», «Материалы и методы», «Результаты исследования».* Укажите в компрессивной (сжатой) форме *всё то, что связано с интересующей вас в реферате-резюме новой фармацевтической информацией по цели исследования у автора/-ов, методике применения этого препарата в стационаре и в экспериментальных условиях, результатам проведенного лечения (наличие / отсутствие побочных эффектов);*

– в *заключительной части реферата-резюме* на основании прочитанной

заключительной информации текста в одном-двух предложениях сформулируйте с помощью соответствующих клише *обобщающий авторский вывод о назначении и эффективности применения указанного препарата в изученном/-ных аспекте/-ах действия и перспективах его использования у конкретных пациентов;*

– с помощью соответствующих клише оформите *адресацию в*

заключительной части реферата-резюме с указанием на область применения полученных результатов в работе специалистов и обучаемых студентов;

– объедините компоненты предыдущих заданий в *реферате-резюме* по выбранной вами теме и составленному плану. Проверьте свою работу,

убедитесь в правильности её оформления, *подчеркните использованные клише и ключевые слова.*

Висновки і пропозиції. При складанні реферату-резюме студенти-фармацевти логічно і творчо передають без оцінки і інтерпретацій основний зміст автентичного першоджерела, коротко визначають його ідею, забезпечують достатнє уявлення про предмет комунікації в іншомовній компетенції.

Індикативне реферування є раціональним прийомом обробки змісту тексту, тому в практиці навчання слід використовувати тренувальні вправи на виділення ключових слів і речень. Доцільно відповідати на конкретизуючі питання, які сприяють узагальненню тексту; спрощують структуру складних поширених речень; узагальнюють зміст і називають головну мікротему кожного абзацу. Особливу увагу корисно приділити складанню логічного плану тексту. Текст потрібно структурувати на введення, головну частину і висновок. В процесі реферативного читання стають ефективними завдання на розчленування тексту на смислові уривки, підбір заголовків до них; скорочення тексту за рахунок виключення додаткової інформації; забезпечення смислової компресії різними формами перифразування.

Завдяки стандартизованому складанню реферату-резюме іноземні студенти-фармацевти вчать свідомо структурувати потрібну фахову інформацію, поступово викладаючи її в згорнутому, скороченому та узагальненому вигляді при збереженні авторської думки з використанням відповідних мовних кліше. Така форма роботи зі спеціальною літературою не тільки економить час при знайомстві з первинним текстом, бо замінює його, але й формує любов до отримання корисного змісту із першоджерел протягом життя, стимулює глибоке аналітичне читання.

Список літератури:

1. Вейзе А. А. Чтение, реферирование и аннотирование иностранного текста : учебное пособие. М., 1985. 127 с.
2. Колесникова Н. И. От конспекта к диссертации : учебное пособие по развитию навыков письменной речи. М. : Флинта; Наука, 2002. 288 с.
3. Корнеева М. С. Учебное пособие по развитию навыков аннотирования и реферирования для студентов старших курсов. М. : МГУ, 1993. 72 с.
4. Пособие по научному стилю речи : учебное пособие / под ред. И. Г. Проскуряковой. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Флинта, 2004. 315 с.
5. Вейзе А. А. Теория и практика порождения вторичного текста в курсе вузовского обучения иностранным языкам : дис. д-ра пед. наук: 13.00.02. Минск, 1993. 434 с.
6. Вербицкая М. В. Теория вторичных текстов : дис. д-ра фил. наук: 10.02.04. Москва, 2000. 312 с.
7. Цибина О. И. Обучение реферированию и аннотированию иноязычной литературы в неязыковом вузе : дис. канд. пед. наук: 13.00.02. Москва, 2000. 190 с.
8. Четвернина М. М. Методика обучения учащихся старших классов созданию вторичных текстов на материале аутентичной информации ИНТЕРНЕТА (на материале английского языка) : дис. канд. пед. наук: 13.00.02. Москва, 2003. 189 с.

9. Журбенко Н. Л. Методика обучения созданию письменных вторичных иноязычных текстов на основе ресурсов интернета (на материале английского языка) : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02. Москва, 2008. 26 с.
10. Туницкая Е. Л. Явление грамматической перифразы и трансформации при переформулировании дискурса (лингвистический и лингводидактический аспекты). *Вопросы филологических наук*. 2010. № 5(45). С. 50–54.
11. Пособие по научному стилю речи для иностранных студентов 3-4 курсов медико-фармацевтического профиля / Н. Н. Филянина, В. В. Цыганенко и другие. Харьков : НФаУ, 2011. 424 с.
12. Цыганенко В. В. Использование лингвистических характеристик реферата при обучении письменному стилю речи иностранных студентов-нефилологов. *Русская филология. Вестник Харьковского национального педагогического университета имени Г. С. Сковороды*. Харьков, 2010. № 1-2(42). С. 108–112.
13. Цыганенко В. В., Гаврюшенко Т. В. Лингвистические характеристики реферата при обучении письменному стилю речи иностранных студентов-нефилологов. *Актуальные проблемы германистики, романистики и русистики*. Материалы ежегодной международной конференции. Екатеринбург, 7 февраля 2014 г. Екатеринбург, 2014. Ч. II. С. 139–148.
14. Цыганенко В. В. Реферирование как вид самостоятельной работы иностранных студентов на старших курсах. *Проблемы и перспективы подготовки иностранных студентов в вузах* : материалы Международной научно-практической конференции 2-3 октября 2014 г. Харьков : ХНАДУ, С. 266–271.
15. Цыганенко В. В. Реферирование: наилучший путь к изучению научной информации. *Научный вестник Воронежского государственного архитектурно-строительного университета. Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация»*. Вып. № 2(21). 2016. С. 73–78.
16. Цыганенко В. В. Реферирование иностранных студентов на старших курсах. *Проблеми викладання російської наукової лексики студентам-іноземцям* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (30-31 березня 2017 р.). Харків : Вид. Рожко С. Г., 2017. С. 79–82.
17. Цыганенко В. В. Методика составления реферата-обзора при обучении иностранных студентов русскому языку на старших курсах. *Актуальные вопросы современной филологии и журналистики*. 2018. № 4(31). С. 53–57.

Tsyganenko V. V. ABSTRACT-SUMMARY IN THE PRACTICE OF FOREIGN STUDENTS-PHARMACISTS

The article deals with the problem of producing secondary text in the form of abstract-summary by foreign students-pharmacists of advanced stage of study. The state of studying the practice of abstracting in the methodology of teaching a foreign language is described. Forms of work with the primary source in the preparation of abstract-summary are considered. Examples of syntactic design of content elements in the abstract-summary at the level of analysis of logical-compositional structure and semantic macrostructure and linguistic microstructure of the primary source are given.

Many years of experience of abstract activity with foreign students-pharmacists of senior courses are presented in a number of scientific investigations of the Department of Humanities of the National Pharmaceutical University. With the purpose of deep learning of the sequence of educational actions in the study and processing of pharmaceutical texts, a standardized method of differential reading algorithm was used in the preparation of abstract-summary.

In particular, the focus is on the composition of the analyzed text of the scientific article in the periodical, organized by typical sections: "Introduction", "Materials and Methods", "Results and Discussion", "Conclusions". The author formulates the object, subject and purpose of the research, respectively, as a process, a standardized method of working out a typical composition of professional material and a differential reading algorithm in the preparation of abstract-summary.

The stages of work on the formation of appropriate skills and abstracting skills during the ninth and tenth content modules of the 3rd year of study are outlined. Particular attention is focused on the model of the plan-scheme of the abstract-summary on the scientific journal article of pharmaceutical content, against which the future difficult nominative plan is made after re-reading. To reproduce the text of the abstract-summary is a typical system of tasks in the Russian language of study.

In conclusion, the fruitful benefit of instructional indicative abstracting in the form of abstract-summary as a rational way of processing the content of primary sources with their own system of training tasks for conscious structuring and gradual presentation of the required professional information using appropriate language clichés in groups of foreign students-pharmacists.

Key words: *secondary text, primary source, standardized methodology, differential reading algorithm, plan-scheme of the abstract-summary, indicative abstracting.*